

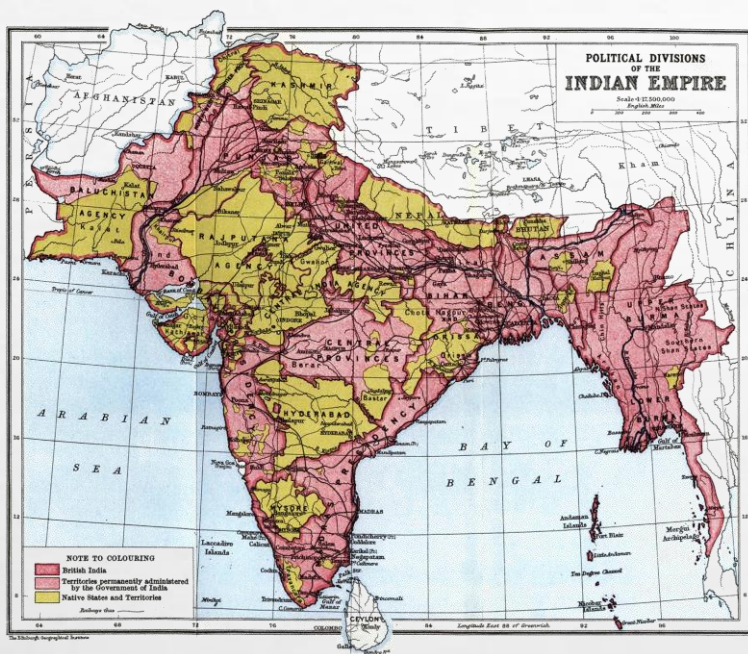
بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

آشنایی با شبه قاره

مروری بر جغرافیا، فرهنگ، سیاست و تعاملات منطقه‌ای

اهداف

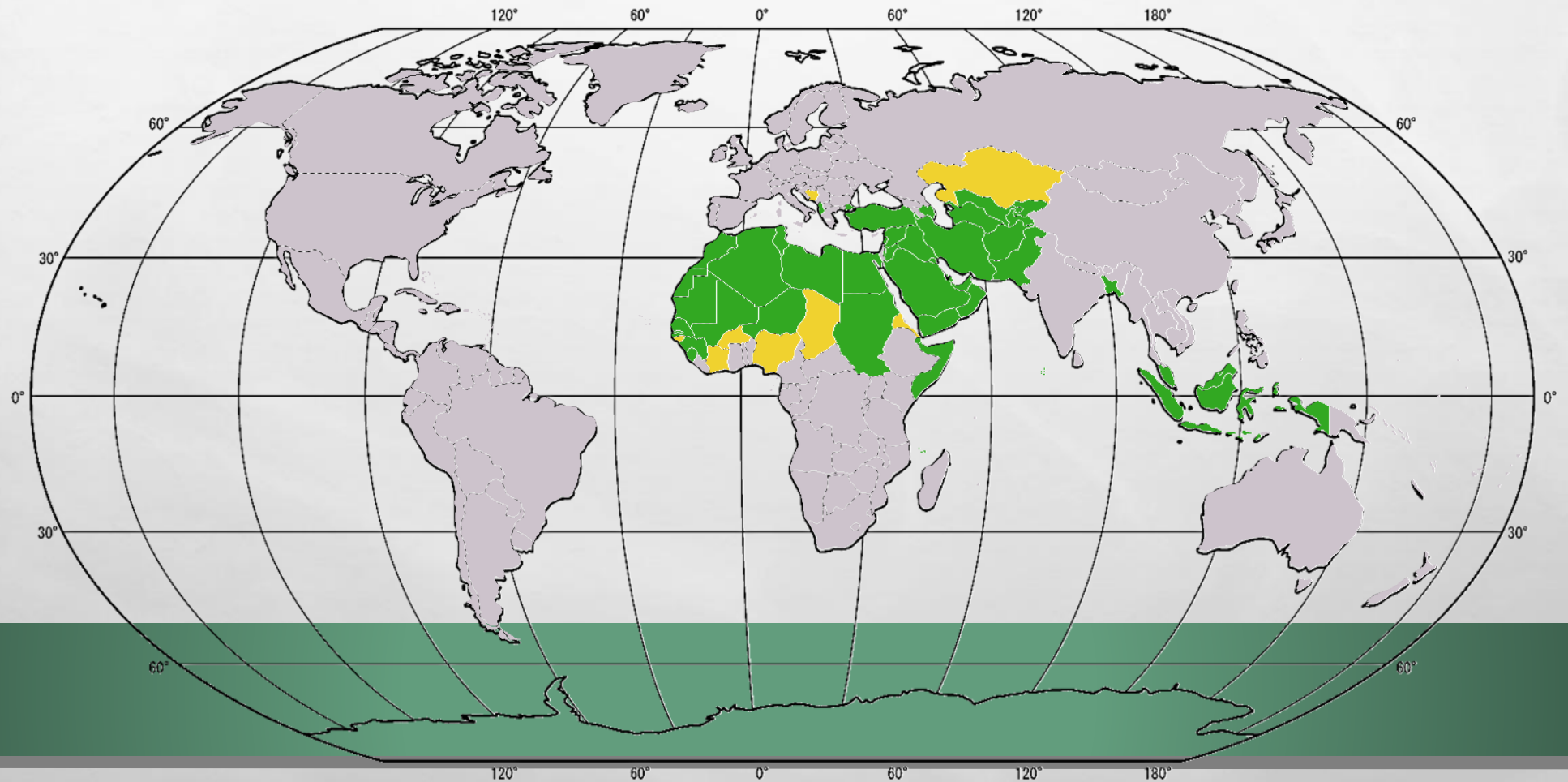

۱. شناخت جغرافیای تاریخی، فرهنگی و سیاسی شبه‌قاره.
۲. بررسی روند گسترش اسلام و جریان‌های فکری اسلامی در منطقه.
۳. تحلیل وضعیت فرهنگی، اجتماعی، سیاسی و اقتصادی مسلمانان در پاکستان، هند و بنگلادش.
۴. معرفی شخصیت‌های اثرگذار اسلامی و فرهنگی.
۵. بررسی روابط این کشورها با جمهوری اسلامی ایران و هم‌پیمانان جهانی.

بخش اول:

نمای کلی جغرافیا

نقشه جهان اسلام

شبه قاره ہند

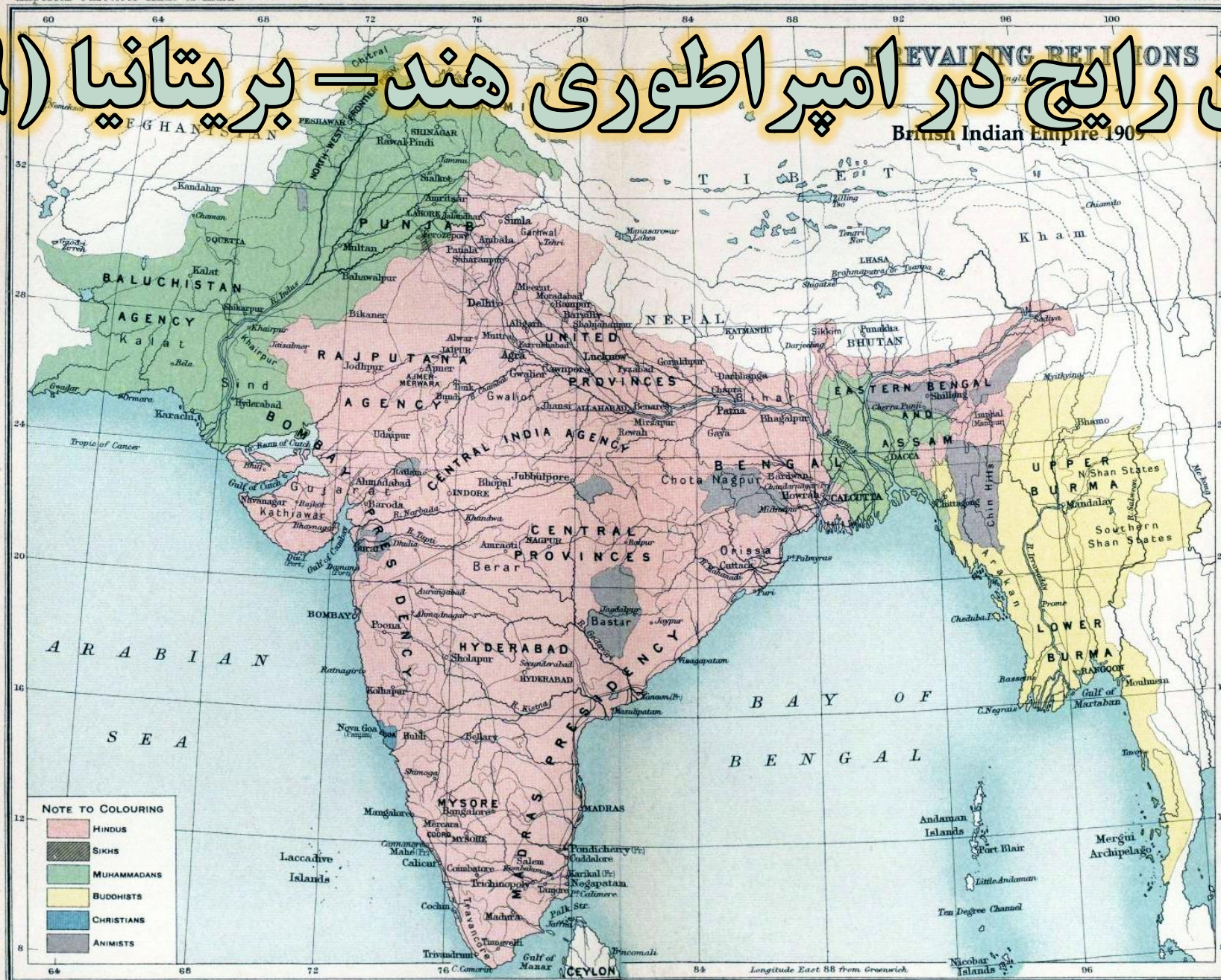
تقسیم ہندی سیاسی امپراطوری ہند - بریتانیا (۱۹۰۹)

ادیان رایج در امپراطوری هند - بریتانیا (۱۹۰۹)

British Indian Empire 1909

هندو
سیک
مسلمان
بودایی
مسیحی

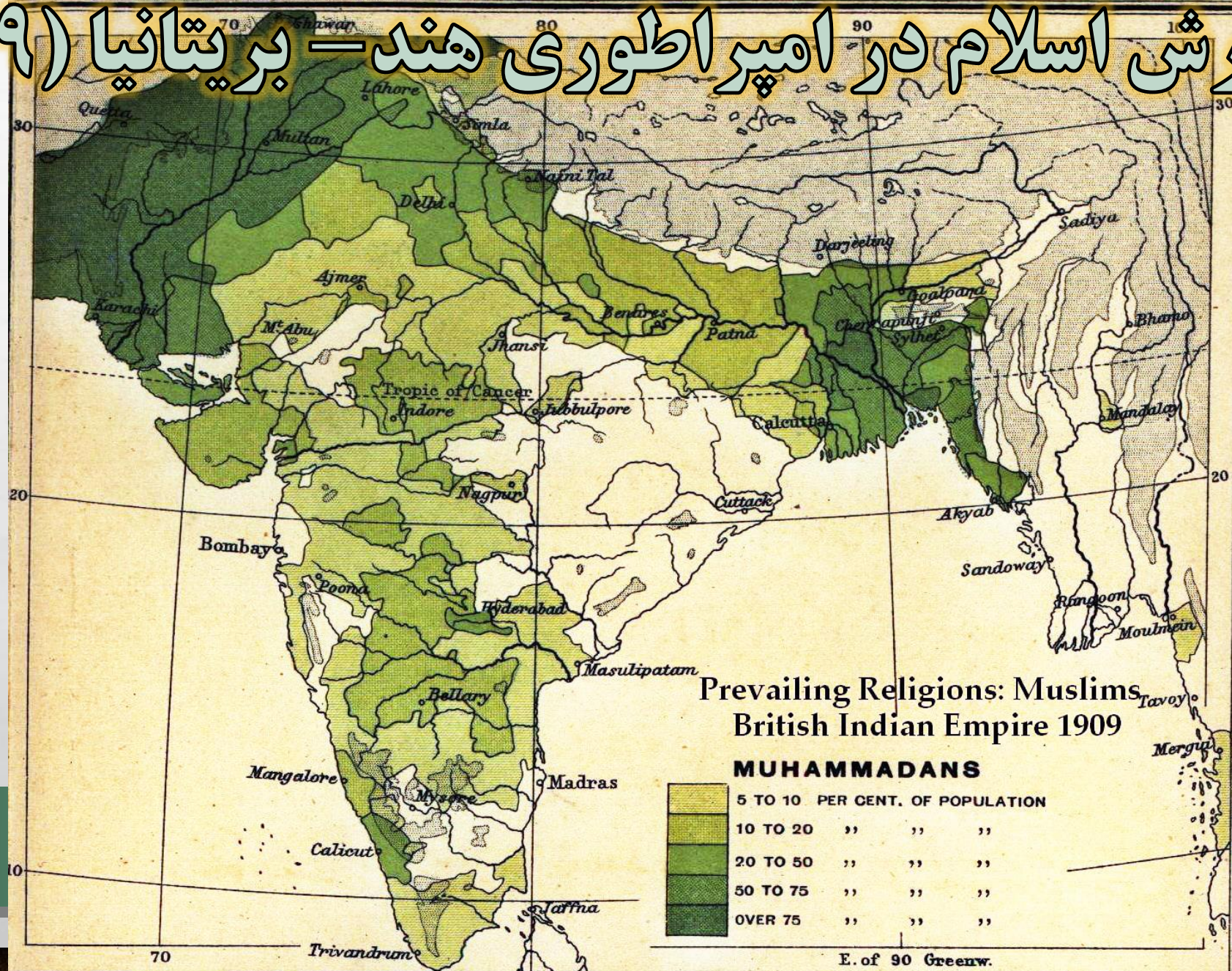
The Plateau Area above 3000 f^t is shown by a ruling of fine black dots thus

Imperial Gazetteer of India, 1909. J. G. Bartholomew. Oxford University Press.

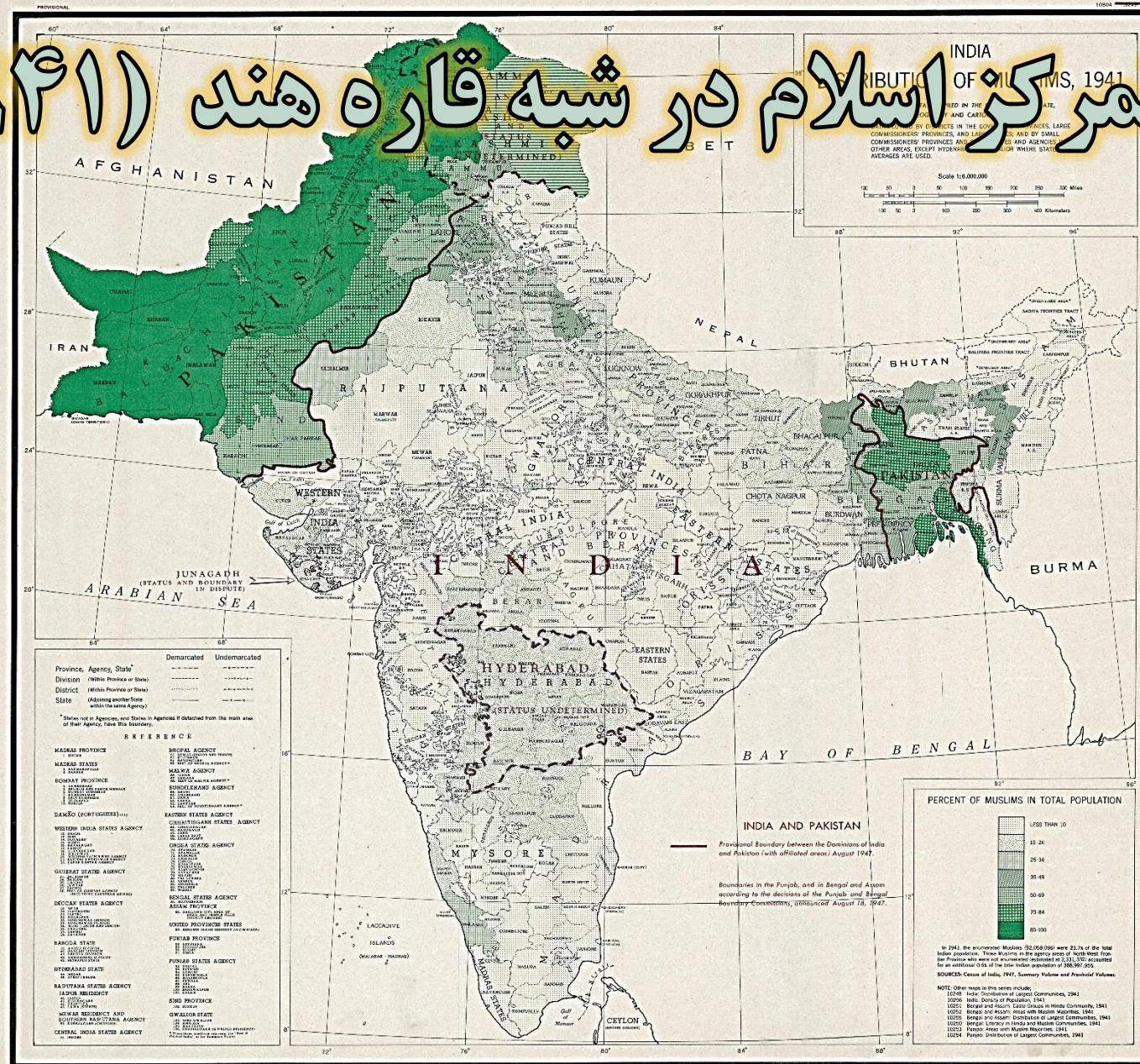
Annotated by Fowler&fowler for "History of Pakistan" article. Wikipedia 2007.

Plate 16.

گسترش اسلام در امپراطوری هند - بریتانیا (۱۹۰۹)

تمرکز اسلام در شبه قاره هند (۱۹۴۱)

۱. جغرافیای سیاسی و تاریخی

- شبه قاره هند شامل سه کشور اصلی: پاکستان، هند، بنگلادش.

- هند تا قرن نوزدهم تحت سلطه امپراتوری مغول بود و پس از آن به مستعمره بریتانیا بدل شد. در سال ۱۹۴۷م، استقلال یافت و به دو کشور هند و پاکستان تقسیم شد.

- میراث استعمار بریتانیا و تقسیم ۱۹۴۷م: استقلال هند و تشکیل پاکستان؛ جدایی بنگلادش در ۱۹۷۱م.

- موقعیت ژئوپلیتیکی: اتصال آسیای مرکزی، خاورمیانه و شرق آسیا.

- پاکستان با هدف ایجاد سرزمین مستقل برای مسلمانان شبه‌قاره تشکیل شد. در سال ۱۹۷۱م، پس از جنگ داخلی، ایالت شرقی آن با نام بنگلادش جدا شد.

- موقعیت ژئوپلیتیک: شبه‌قاره حلقه اتصال سه حوزه مهم تمدنی (آسیای مرکزی، خاورمیانه و شرق آسیا) است و همواره در کانون رقابت قدرت‌های جهانی قرار دارد.

۲. جغرافیای مذهبی و فرهنگی

- **هند:** هند سرزمین تنوع ادیان است، اکثریت هندو (۸۰٪)، مسلمان (۱۴٪)، اقلیت‌های سیک، مسیحی و بودایی.
- **پاکستان:** اکثریت مسلمان (۹۶٪)، با اکثریت سنی و اقلیت بزرگ شیعه (۲۰٪).
- **بنگلادش:** اکثریت مسلمان (۹۰٪) و اقلیت هندو (۸٪).
- پاکستان و بنگلادش به عنوان کشورهای مسلمان، اما با حضور اقلیت‌های دینی.
- نقش تصوف و خانقاه‌ها در فرهنگ مذهبی منطقه بسیار برجسته بوده و مسلمانان و غیرمسلمانان را به هم نزدیک کرده است.

۳. جغرافیای جمعیتی و قومیتی

- **هند:** بیش از ۱,۴ میلیارد نفر؛ قومیت‌های متنوع (هندو، مسلمان، سیک، دراویدی و آریایی).
- **هند:** دومین کشور پرجمعیت جهان. مسلمانان حدود ۲۰۰ میلیون نفر (بزرگ‌ترین جمعیت مسلمان در یک کشور غیراسلامی).
- **پاکستان:** حدود ۲۴۳ میلیون نفر؛ قومیت‌ها (پنجابی، سند، پشتون، بلوچ).
- **بنگلادش:** حدود ۱۷۰ میلیون نفر؛ یکپارچه‌تر از نظر قومی (اکثراً بنگالی).

۴. جریان‌ها و شخصیت‌های مطرح

- جریان‌ها: صوفیه (چشتی، نقشبندیه)، اصلاح‌گران، شیعیان، سلفی‌ها
- شخصیت‌های تاریخی: خواجه معین‌الدین چشتی، شاعران و عرفا
- شخصیت‌های معاصر: نارندرا مودی، رهبران احزاب پاکستان، شیخ حسینه

بخش دوم:

روند گسترش اسلام

ورود اسلام به شبه قاره

- ورود اسلام از قرن ۷م (قرن ۱ هجری) از طریق تجار عرب در سواحل غربی هند و سند با تجارت و تصوف.
- در قرون بعدی، صوفیه با دعوت معنوی و اخلاقی، نقش اصلی در گسترش اسلام داشتند
- سادات مهاجر ایرانی و عرب در هند و سند نقش محوری در نشر اسلام داشتند.
- با مهاجرت سادات ایرانی و عرب به مناطق کشمیر، لکهنو و مولتان، مراکز مهم فرهنگی و علمی شیعی ایجاد شد.
- صوفیه و طریقت‌ها (چشتیه، قادریه، نقشبندیه) مهم‌ترین عامل جذب مردم.
- غزنویان و گورکانیان حکومت‌های مسلمان تأثیرگذار در تاریخ شبه‌قاره بودند.
- سلسله‌های اسلامی مانند غزنویان، گورکانیان (مغولان هند) و سلطان‌های دهلی اسلام را در سطح حکومتی تثبیت کردند.

بخش سوم:

مسائل سیاسی-اجتماعی

پاکستان

- **سیاست:** جمهوری اسلامی با نظام فدرالی؛ ارتش نقش کلیدی.
- ارتش به عنوان قوی ترین نهاد سیاسی؛ بارها کودتا کرده است
- **جامعه:** به شدت دینی و مذهبی، اما با تنوع فرقه‌ای (شیعه، سنی - بریلوی، دیوبندی، اهل حدیث
- **اقتصاد:** اقتصاد با چالش‌های فقر، فساد اداری و وابستگی به کمک‌های خارجی مواجه است.

هند

● **سیاست:** جمهوری سکولار دموکراتی (سکولارترین نظام در جهان در عین حال با تنوع مذهبی).

● **جامعه:** چنددینی و چندقومیتی؛ مسلمانان به عنوان دومین جامعه بزرگ اسلامی جهان (تنش های مذهبی (به ویژه اسلام هراسی و ملی گرایی هندو) بر مسلمانان فشار وارد می کند).

● **اقتصاد:** قدرت نوظهور جهانی در زمینه فناوری اطلاعات، صنایع، کشاورزی و خدمات.

بنگلادش

- **سیاست:** جمهوری پارلمانی کشوری جوان (استقلال ۱۹۷۱).
- **جامعه:** اکثریت مسلمان، جمعیت مسلمان با هویت فرهنگی خاص و رسوم آمیخته به بومی‌گرایی با رسوم آمیخته به فرهنگ بومی.
- **اقتصاد:** وابسته به نساجی و کارگران مهاجر.

بخش چهارم:

ادیان، احزاب و جریان‌ها

پاکستان

- احزاب اسلامی: جماعت اسلامی، جمعیت علمای اسلام (دیوبندی).
- احزاب شیعہ: تحریک جعفریہ، مجلس وحدت مسلمین.
- احزاب سیاسی: مسلم لیگ، حزب مردم، تحریک انصاف.

هند

- جماعت اسلامی هند، جمعیت علمای هند، گروه‌های شیعی در لکهنو و کشمیر.
- حزب بهاراتیا جاناتا (**BJP**) با گرایش ملی‌گرای هندو.

بنگلادش

- جماعت اسلامی بنگلادش، احزاب سکولار و ملی گرا (لیگ عوامی).
- حرکت‌های اسلامی عمدتاً تحت تأثیر اندیشه‌های مودودی و اخوان المسلمین.

بخش پنجم:

شخصیت‌های فرهنگی و سیاسی اثرگذار

پاکستان

- محمد علی جناح (رہبر استقلال).
- علامہ اقبال لاہوری (فیلسوف و شاعر اسلامی).
- ذوالفقار علی بوتو، عمران خان (رہبران سیاسی).

هند

- سید احمد خان (مصلح آموزشی و بنیان گذار دانشگاه علیگره).
- ابوالکلام آزاد (رهبر آزادی خواه مسلمان).
- ابوالاعلی مودودی (اندیشمند اسلامی، بنیان گذار جماعت اسلامی).

بنگلادش

• شیخ مجیب الرحمن (رهبر استقلال).

• مولانا عبدالحمید خان (رهبر جماعت اسلامی بنگلادش).

بخش ششم:

ارتباط با جمهوری اسلامی و هم‌پیمانان جهانی

ارتباط با جمهوری اسلامی و هم‌پیمانان جهانی

- **پاکستان:** روابط فرهنگی-مذهبی نزدیک با ایران (بویژه در زمینه تشیع و زیارت).
در سطح بین‌الملل متحد اصلی چین و ترکیه.
- **هند:** روابط اقتصادی گسترده با ایران (انرژی و چابهار)، اما هم‌زمان روابط استراتژیک با آمریکا و اسرائیل.
- **بنگلادش:** روابط دوستانه با ایران، همکاری در سازمان کنفرانس اسلامی. متحدین اصلی: ترکیه، عربستان، چین.

جمع بندی

- شبه‌قاره هند سرزمین تنوع و تضاد است؛ جایی که اسلام و دیگر ادیان قرن‌ها در کنار هم زیسته‌اند.
- اسلام از طریق **طریق تصوف، مهاجرت سادات و حکومت‌های مسلمان** در این منطقه تثبیت شد.
- امروز مسلمانان در پاکستان و بنگلادش اکثریت، و در هند اقلیت بزرگ اما پرچالش‌اند.
- روابط این کشورها با جمهوری اسلامی ایران ترکیبی از اشتراکات مذهبی و رقابت‌های سیاسی است.
- آینده شبه‌قاره به شدت تحت تأثیر **نقش اسلام، هویت فرهنگی، روابط قومی و معادلات ژئوپلیتیکی** خواهد بود.
- شناخت مشترکات و حساسیت‌ها برای تعامل سازنده ضروری است